

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Sørmarka - 30. juni 1992

"DEN POLITISKE SITUASJON"

Arbeiderbevegelsen er inne i en av sine vanskeligste perioder. Både fagbevegelse og parti sliter tungt.

Arbeiderpartiet måtte i 1990 - som i 1986 - overta regjeringen etter sammenbrudd for det borgelige Stortingsflertall. Det har vært tunge oppgaver for norsk arbeiderbevegelse på kort sikt. Men det har vært helt nødvendig, positivt for Norge og for dem vi representerer. Hva ville en borgelig regjering i dag ha betydd? Passivitet og handlingslammelse. I Stortinget finner vi nesten ikke saker som samler de borgelige. Likevel er det klart at en borgerlig regjering ville betydd at Høyre hadde satt bremsene på - eller kanskje bedre sagt: Dreid kursen i en retning fjernt fra det som er arbeiderbevegelsens.

I stedet er det faktisk slik - som alt for mange synes å glemme - at midt opp i vanskelighetene har vi gjennomført store reformer og endret den politiske kursen på viktige områder - ikke minst sett fra fagbevegelsens side:

- Vi har stoppet framstøtene i retning av å privatisere Televerket, Postverket og jernbanen slik høyrekreftene tok sikte på. Vi skal videreutvikle disse virksomheter i fellesskapets tjeneste og i samarbeid med de ansatte. Omstilling er nødvendig, men vi skal ha omstilling under trygghet. Så langt det overhodet er mulig skal omstillingen i statlige virksomheter skje uten oppsigelser.

- Regjeringen gir høy prioritet til arbeidet med å bekjempe svart arbeid og kontraktørvirksomhet. Vi tolererer ikke skatte- og avgiftsunndragelser, vi sitter ikke rolig og ser på at arbeidsgivere sier opp egne ansatte og tar inn kontraktører neste dag for å komme utenom arbeidslivets lover og regler. Det er viktig å understreke at det ikke er enmannsforetakene vi vil til livs. I mange sammenhenger har de sin helt naturlige plass. Det er de uheldige tilpasninger - som river vekk grunnlaget for trygghet i arbeidssituasjonen og bryter ned respekten for lover, regler og avtaler - vi vil bekjempe. Vi har allerede - i samarbeid med fagbevegelsen - satt i verk en rekke tiltak, og flere vil komme. Dette er et stykke arbeid som ikke gjøres over natten, det kreves innsats over et bredt felt og et flertall i Stortinget - inklusive SV - har gitt sin tilslutning til det vi har gjort og understreket betydningen av at vi går videre på den vei vi har begynt.

- Statsbankene er igjen - etter at vi overtok - i ferd med å få en ny og viktig rolle i vår økonomi. Rammene for Husbanken og Lånekassen er utvidet og rentene senket. Den nye Postbanken tar nå form - en mer allsidig og livskraftig bank som skal bygge på den gamle Postsparebanken, men gis større frihet - slik dere fra Postorganisasjonene har bedt om. Postbanken og det nye Statens Nærings- og Distriktsutviklingsfond (SND) er begge offensive tiltak fra regjeringens side for å bedre tilgangen på kreditt i alle deler av landet, ikke minst for næringslivet. Det er ikke snakk om noen svekket innsats i distriktsutbyggingen slik enkelte framstiller det, men om en bedre organisering av redskapene for å utnytte de mulighetene som finnes i et nært samarbeid med fylkene og andre krefter.

- Vi har foretatt en helt nødvendig opprydding i

skattesystemet som gir større rettferdighet i beskatningen og et system som i det lange løp vil gi mer fornuftig bruk av ressursene.

- Vi har lagt fram en omfattende melding - Attføringsmeldingen - som tar fatt i en av de største utfordringer for vårt velferdssamfunn - at så mange glir over på passiv trygd, fra langvarig sykemelding til uføretrygd. Vi vil organisere et tilbud der de som har langvarig sykefravær etter tre måneder skal få økte muligheter til å komme tilbake - FØR passiviteten setter seg fast. I denne meldingen har vi gitt uttrykk for tilfredshet med det arbeidet LO og NHO har gjort for å få ned sykefraværet. Vi håper den positive utviklingen her vil fortsette og regjeringen har ikke lagt opp til noen endring i sykelønnsordningen.

- Regjeringen øker innsatsen i helsevesenet og omsorgssektoren i fylker og kommuner og styrker innsatsen i kommunene generelt. I år er aktiviteten i kommunesektoren økt med 2.5 milliarder som kommer på toppen av en sterk vekst også i de to foregående år. Regjeringen iverksetter en rekke tiltak for å sikre flere pasienter behandling, ventelistegarantien skal innfris gjennom økt ressurstilgang (450 millioner) og sykehussektoren skal gjøres mer effektiv. I fjor sommer bevilget vi 200 millioner til ekstra sysselsetting til eldre- og HVPU-omsorg, midler som videreføres med mer enn det dobbelte i år og som gir sysselsetting og bedre omsorg blant annet i form av nye sykehjemsplasser.

- Vi har ført en kamp for å bedre miljøet - nasjonalt og internasjonalt - som nylig ga Norge - jeg understreker Norge - en pris på Miljøkonferansen i Rio som verdens ledende miljønasjon.

- Vi bygger ut barnehager og omsorg for familier og barn

som aldri før. Foreldrepermisjonene ble ikke utvidet med en dag fra 1981 til 1986 - under de borgelige regjeringene - nå har vi økt fra 18 til 35 uker eller 44 uker med 80% kompensasjon. Til neste år skal programmets målsetting om 52 uker være oppfylt.

- Vi gjennomfører den raskeste økning av utdanningstilbudet siden 9-årig skole ble gjennomført. I løpet av de to siste årene er antallet elevplasser i videregående skole økt med 10 000. Fra i høst er det 28 000 flere studieplasser i høyere utdanning enn det var høsten 1990. Vi har nylig fått tilslutning i Stortinget til et opplegg som gir all ungdom rett til videregående utdanning og som gir oss en styrket lærlingeordning. Blant annet er Kommuneforbundets mangeårige ønske om en "generalistutdanning" som lærefag innen omsorgsyrkene nå imøtekommet - som del av denne reformen.

- Vi har fornyet og forsterket arbeidsmarkedstiltakene. En viktig nyskaping er de såkalte utdanningsvikariatene som Norsk Kommuneforbund sto som forslagstiller for. Ordningen går i korthet ut på at ansatte i bedrifter får permisjon for å ta utdanning og at bedriften samtidig tar inn en ledig for samme periode. For hver ledig som tas inn gir staten et tilskudd på 12.000 per måned, men bedriften kan forhandle med arbeidstakeren om lønn på vanlig måte. Dette er en framtidsrettet ordning - den bygger ut kompetansen både hos den ledige og de ansatte - og noe vi ønsker å gå videre på. Flere forbund, ikke minst Norsk Grafisk forbund, arbeider nå aktivt for å ta i bruk denne ordningen.

Slik kunne jeg gå gjennom felt for felt og jeg tror det vil være vanskelig for noen her å si at en borgelig regjering ville vært bedre - for fagbevegelsen og for de verdier og mål vi som sosialdemokrater ønsker å fremme.

Men la det være klart: Utfordringene er fortsatt store og den aller største er selvsagt å bekjempe den alt for høye ledigheten.

Nå ved utgangen av juni er det 111 435 helt ledige og 46 287 på ulike arbeidsmarkedstiltak. Arbeidsledigheten rammer stadig flere enkeltmennesker og familier og den er et anslag mot det velferdssamfunnet arbeiderbevegelsen har bygget. Derfor er det ingen tom frase når vi i arbeiderbevegelsen sier at dette er jobb nr.1.

Regjeringen setter inn virkemidler over et bredt felt:

- Vi må stimulere utviklingen av industri- og næringsvirksomhet i alle deler av landet. Næringslivets rammebetingelser må bedres.
- Vi må bruke de offentlige budsjetter til å løse viktige oppgaver for fellesskapet og slik også gi arbeid til flere.
- Vi må øke kompetansen i arbeidsstyrken, blant de arbeidssøkende og blant ungdom gjennom omfattende utdannings- og opplæringstiltak.

Til de som kritiserer regjeringen for å gjøre for lite over de offentlige budsjetter minner jeg om at vi siden 1988 over statsbudsjettet har stimulert innenlandsk etterspørsel med 40 milliarder kroner og sysselsettingen i offentlig sektor er økt med hele 64 000 siden 1986. I fjor sommer la regjeringen opp til et tre-årig program hvor vi satser på investeringer i veier, jernbane og annen infrastruktur i tillegg til økt innsats i helse- og omsorgssektoren, i vedlikehold og nybygg av offentlige bygninger og i miljøtiltak.

Det er i dag omtrent 400 000 flere i arbeid enn for tyve år siden. Nesten hele denne sysselsettingsveksten er kommet i

offentlig sektor. Bare de siste ti årene har vi mistet 90 000 arbeidsplasser i den tradisjonelle industrien og industriens andel av sysselsettingen er nå blant den laveste i Europa.

Skal vi få ledigheten ned nytter det derfor ikke bare å øke innsatsen over de offentlige budsjetter. Underskuddet på statsbudsjettet i år er på 40 milliarder. Det betyr at vi må låne penger for å holde nasjonen Norge i gang. Men husk: Det er ikke penger vi får gratis. Vi må betale renter, vi må betale tilbake. Verdiskapningen må opp, vi må få større fart på privat sektor. Det er nødvendig både for å skape flere arbeidsplasser og ikke minst for å sikre det økonomiske grunnlaget for sysselsettingen og styrken i offentlig sektor.

Regjeringen har derfor satset mye på å bedre rammebetingelsene for næringslivet: Vi har endret skattesystemet slik at forholdene legges til rette for bedre lønnsomhet i bedriftene, vi har forhandlet fram en EØS-avtale som gir næringslivet bedre markedsadgang til det vest-europeiske markedet og like konkurransevilkår, vi har foreslått en omorganisering av det statlige virkemiddelapparatet og vi har nå gjennom Revidert Nasjonalbudsjett for 1992 imøtekommet krav både fra fagbevegelse og næringsliv om endringer og lettelser i avgiftene for næringslivet. Konkurranssevnen er styrket med 11% gjennom redusert kostnadsvekst, noe ikke minst fagbevegelsen har bidratt til gjennom et inntektspolitisk samarbeid.

Forholdene burde nå ligge til rette for økt aktivitet også i privat sektor. Mange i næringslivet sier det da også ganske i klartekst: Rammevilkårene er nå til å leve med, det er opp til bedriftene å gripe mulighetene, blant annet de som ligger i EØS-avtalen og adgangen på like vilkår til et marked med 370 millioner innbyggere.

Utfordringene er store. Fra 1970 og fram til i dag er det skapt ca. 400 000 nye arbeidsplasser i Norge. Vi må ha tro på

at det også i tida framover er mulig å skape noe nytt - innenfor nye rammer, muligens innenfor nye sektorer og med de nye utfordringer en stadig mer internasjonalisert og konkurranseutsatt økonomi stiller oss overfor. Det er bare en samlet arbeiderbevegelse som kan klare disse utfordringene. Vi må diskutere virkemidlene, vi må være villige til å omprøve og fornye dem, men målet: Å gjenreise den fulle sysselsetting, står fast. Det må det ikke herske tvil om.

Da Arbeiderpartiet overtok regjeringsmakten igjen i 1990 hadde vi en oppslutning på meningsmålingene på over 40%. I de siste målingene nå ligger vi under 30%. Bør også vi gi opp, kaste kortene og overlate ansvaret til de som ikke klarte jobben?

Nei. I tillegg til den utfordringen som ligger i å løse sysselsettingsproblemet står vi nå midt oppe i en viktig og krevende debatt hvor vi skal ta stilling til vårt forhold til Europa. Det ansvaret kan vi ikke løpe fra.

Det var landsmøtet vårt i 1990 som trakk opp strategien for vår Europa-debatt:

Når landsmøtet bestemte at vi skulle reise debatten om norsk medlemskap i EF, var bakgrunnen de utfordringer vi står overfor når det gjelder sysselsetting, miljø og velferd i årene framover. Det debatten skulle avklare, er om vi er bedre i stand til å nå våre mål ved å bli med i EF enn ved å stå utenfor.

Nå har alle fylkespartier hatt årsmøter og sagt sitt. 15 fylkespartier har med vekslende flertall sagt av vi bør søke medlemskap. Landsmøtet i november er nå neste korsvei. Landsmøtet vil selvsagt ta stilling også ut fra situasjonen på det tidspunkt. Etter danskenes nei til Maastricht-planene er det nå i gang en sterkere debatt i EF selv om hvordan

felleskapet skal formes, om veien videre.

Arbeiderpartiet kan ikke ganske enkelt avblåse sin debatt fordi et knapt flertall i Danmark har sagt nei til Maastricht eller fordi vi har uro hjemme - sterk uro og tvil - om EF-spørsmålet. Vi må føre dialogen videre og ha tillit til at vårt landsmøte er i stand til å vurdere situasjonen og ta de riktige beslutninger på det tidspunkt beslutningen skal tas.

Men spør mange: Kan vi ikke samle oss om EØS og la det være vår tilknytningsform til EF? EØS er en god avtale og det er det minste vi kan klare oss med. Jeg er derfor glad for at et overveldende flertatt i LOs representantsskap i forrige uke ga sin tilslutning til EØS-avtalen. Men vi kan ikke se bort fra de endringer som har skjedd siden vi startet EØS-prosessen. Alle de andre EFTA-landene med unntak av Island har søkt medlemskap i EF. Vil vi være tjent med å stå utenfor dette samarbeidet alene?

Det vi må ta stilling til i november, er om vi vil søke og dermed forhandle sammen med våre nærmeste naboer. Folket skal si sitt - det er helt klart. Folk må selv ta ansvar, både om det blir ja eller nei.

Den politiske situasjon er vanskelig. Arbeiderpartiet må ta belastningene og vi ser så langt ut til å få lite igjen for det - målt i form av oppslutning på meningsmålingene.

Det er et stort problem at ingen andre politiske krefter representerer et alternativ til oss, de gjør det bare stykkevis og delt. Summen av kritikk rettes inn mot oss alene. Hvem kritiserer Høyre for sin privatiseringsfilosofi? SV? Nei, de velger å angripe oss. Derfor må vi bruke krefter på å forsvare oss den veien. Hvem sier ifra, ute i distriktene - at det er vi som har styrket Postbanken, Televerket, statsbankene, kommuneøkonomien, sykehussektoren?

Hvem får fram at vi har hatt en økning i offentlig ansatte på 64 000 siden 1986 - hvilket er en enorm styrking av den offentlige sektor - mens motstanderne på "venstre" side prøver å skape det inntrykk at vi svekker den offentlige sektor? I Stortinget får vi støtte for den økonomiske politikken og fordelingspolitikken fra Senterpartiet, men rundt på bygdene forteller Anne Enger Lahnstein at Arbeiderpartiet er havnet på feil side i verdikampen!

Det finnes ingen annen vei enn å slåss videre for det vi tror på. I den kampen er det nå som alltid vesentlig at fagbevegelse og parti kan trekke sammen. Det er vi som i fellesskap har formet det velferdssamfunnet vi har, det er bare en samlet arbeiderbevegelse som kan bygge det videre. Men kanskje vi alle burde være litt flinkere til å rose hverandres arbeid - der vi vitterlig har oppnådd resultater - i stedet for å skyte på hverandre og sette fokus på hva vi ikke har klart, hele tiden. Ingen er vel i tvil om hvem som tjener på det? Bare våre politiske motstandere!